

Ing. Pavel Zůna, MSS., Ph.D.

K problematice velení v podmínkách Armády České republiky

**NÁZORY
POLEMIKA**

Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22 (54), č. 2, s. 109–118, ISSN 1210-3292

On Command Problems in the Army of the Czech Republic

Abstrakt:

Rozvoj teorie a praxe velení a řízení vojskům vždy vyžadoval a stále vyžaduje interdisciplinární přístup. Velení vojskům předpokládá nejen znalost systému ozbrojených sil a principů vedení bojové činnosti, ale také znalost a pochopení vývoje bezpečnostního a operačního prostředí. Právě vývoj bezpečnostního a operačního prostředí přímo ovlivňuje teoretické a doktrinární myšlení, přístupy k použití ozbrojených sil pro řešení soudobých a budoucích krizových situací. Článek je pokusem o projekci názorů na problematiku velení z šedesátých let minulého století do současnosti. Protože se jedná o dvě období, která mají řadu společných charakteristik, je možné najít řadu podobností. Cílem článku je na tyto podobnosti poukázat.

Abstract:

The development of C2 theory and practice within force requires an interdisciplinary approach. Commanding army needs not only the familiarity with armed forces and warfare principles, but also the knowledge and understanding of the development of security and operational environments. It is the development of security and operational environments that directly affects the theoretical and doctrinal thinking, the approaches to armed forces employment to deal with contemporary and future crisis situations. This paper is an attempt to project some opinions on C2 issues from the sixties last century to the present. As there are two periods with dozens of common characteristics, we can find a number of similarities. This article aims to point them out.

Klíčová slova:

Velení a řízení, vojenská věda, doktríny, koncepce.

Key words:

Command and control, military science, doctrines, concepts

Motto: „Ti, kteří si nepamatují minulost, jsou odsouzeni si ji zopakovat.“

George Santayana, filozof

V šedesátých až sedmdesátých letech minulého století existovalo v rámci Ministerstva národní obrany několik výzkumných ústavů. Tyto ústavy zpravidla nenesly název vyznačující jejich zaměření a byly označeny pouze číslem. Jedním z těchto ústavů byl

také Výzkumný ústav 401, který řešil vojenské výzkumné úkoly. Ve sborníku tohoto výzkumného ústavu č. 2 z roku 1969 publikoval příspěvek generálmajor v záloze Ing. Jan Knotek, CSc., s názvem „K problematice velení v podmínkách ČSLA“. V tomto článku je možné nalézt řadu podobností se současným stavem velení a řízení. Autor upravil tento článek s cílem promítnout význam sdělení do současných podmínek. Původní text nebyl změněn co do významu jednotlivých sdělení. Původní znění je uvedeno v poznámkách k textu.

Dnešní velení vojskům je problémem, jehož řešení vyžaduje interdisciplinární přístup a kterému škodí každá jednostrannost z pozic jen jedné vědní disciplíny, ať už je jí vojenská věda, společenské vědy nebo jen kybernetika.

Velení vojskům nelze úspěšně řešit bez důkladné znalosti ozbrojených sil, charakteristik jejich prvků, historie jejich vývoje a ani bez znalosti jejich současného progresu a podmínek jeho realizace.

Velení vojskům je všestranně nesmírně citlivým a náročným procesem, jehož kvalita se mění jen v té míře, v jaké se mění lidé. Cílem článku není rozebrat historii a změny, kterými velení procházelo, ale především pojednat o jeho současné etapě vývoje.

Období od roku 1993 do dnešního dne lze považovat za nejturbulentnější etapu rozvoje velení od konce studené války. [1] Jestliže má být toto období krátce zhodnoceno, tak lze říci, že v něm bylo uděláno hodně především v oblasti teorie. Za klady tohoto období lze považovat především tyto:

- a) Byla oficiálně uznána nutnost zabývat se problémy velení na vědeckém základě a teorii velení je nadále přiznán charakter samostatné vojensko-vědní disciplíny.
- b) Za základní prostředek postupného zkvalitnění velení je považováno využití prvku automatizace velení. [2]
- c) Na vysoké vojenské škole existují odborné katedry, které zabezpečují šíření poznatků z tohoto oboru do celého velitelského sboru.
- d) V této oblasti nastal nemalý pohyb myšlení v rámci celé aliance (koalice) a česká vědecká komunita v tomto procesu nehraje nijak podřadnou roli.

Na druhé straně je nutné říci, že praktické výsledky nejsou prozatím adekvátní tomu úsilí, které vědecká komunita vyvíjí. Lze argumentačně doložit, že dnešní kvalita reálného systému velení není o mnoho vyšší, než byla před 20 lety. [3] Nejde o podcenění dosažených výsledků ani o tvrzení, že se výsledky vědecké práce musí okamžitě projevit v praxi. Přesto lze konstatovat, že desetiletí je při dnešním tempu vývoje dlouhá doba, za kterou by se už měla prakticky projevit teze o jednotě teorie a praxe. Lze identifikovat několik hlavních překážek, které tomu brání.

Nové teoretické poznatky se prozatím jen málo a s obtížemi prosazují do doktrinárního myšlení. Pozice teorie nikdy nebyla a není ani v současnosti právě snadná. Její poznatky sice byly a často nadšeně přijímány, dokud zůstávaly teorií a dokud nikdo nechtěl, aby byly také v praxi realizovány. V tomto směru vědecké komunitě a jejím institucím nezbyvá nic jiného než trpělivé přesvědčování a nátlak prokazatelnými fakty. Objektívni tendence se sice prosazují samy i proti vůli mocných, ale samotným jim to trvá obvykle moc dlouho a problémy velení tak dlouho čekat nemohou.

Dále lze říci, že vznikl dojem, jako by k existenci a funkci teorie velení stačilo její administrativní konstituování. Sama teorie velení byla konstituována dříve, než byl zcela

ujasněn její předmět a obsah a než pro její fungování byly vytvořeny vhodné podmínky. Dnes tomuto oboru chybí:

- ujasněná a oficiálně přijatá koncepce,
- odpovídající vědecké kapacity,
- centrální koordinace toho značného úsilí, které se na akademiích, v ústavech a centrech v tomto oboru vyvíjí.

Při praktickém řešení problémů velení vojskům se namnoze projevují i určité tendence technokratismu. Ty jsou vyvolovány především tím, že technický rozvoj dnes předstihl rozvoj myšlení lidí. Někteří velitelé a vědečtí pracovníci [4] s tím nesouhlasí a uvádí, že technika je přece produktem myšlení lidí. S tím lze souhlasit, ale je to však produkt omezeného počtu lidí. Jakmile je však technika masově zavedena, vyžaduje změny myšlení všech, v celém systému, a v tom je podstata problému.

Někdy dochází k podcenění společenského charakteru velení a k přehnané víře, že technika sama je schopna vyřešit jeho problémy beze zbytku. Samozřejmě nelze nedoceňovat význam a možnosti automatizace velení, ale otázka je, zda někdy není hledáno v technickém řešení spíše nahrazení člověka, než poskytnout nástroj, který mu pomůže.

Současná teorie velení zcela správně čerpá především z obecné teorie řízení společenských procesů, která jako obor sama je plně konstituována. [5] Ukazuje se, že teorie velení je prozatím málo ovlivňována specifickými potřebami vojenského umění a že vojenská věda do ní prozatím vnesla málo svého.

Chceme-li problémy velení úspěšně řešit, je třeba vidět jeho vývoj v kontinuitě celého období od konce studené války. [6] Naše armáda po tomto období [7] převzala doktrinální teorii a praxi Severoatlantické aliance. Tento systém se postupně vyvinul podle potřeb základní operační charakteristiky konfliktů posledních dvou dekad. [8]

Těžiště práce tohoto systému leželo v relativně dlouhém období plánování operací, jehož hlavním problémem bylo časové a prostorové sladění činnosti různých druhů ozbrojených sil s vládními, nevládními a mezinárodními aktéry. [9] Změněný charakter operací si vynutil vypracování určitého schématu, které se v podstatě v jednotlivých operacích příliš neměnilo. Mám na mysli známé přístupy k řešení mírových a stabilizačních operací. Požadavky a podmínky operací si vynutily téměř detailní technologický postup jejich realizace, ve kterém namnoze hlavní roli hrál vytvořený efekt působením vojenské síly v prostoru operace. Tomu odpovídal i systém a metody velení, které zapustily u nás hluboké kořeny, protože poskytovaly hotové a praxí prověřené metodiky. [10]

Do toho počátkem tisíciletí zasáhl terorismus a požadavek na stabilizaci a normalizaci zhroutených států se svými kvalitativně novými požadavky. [11] Velení nebylo na tyto změny připraveno, a proto byla snaha vtěsnat jeho nové požadavky do navykých forem. K tomu v té době přistupovaly deformující vlivy namnoze přeceněných „mírových podmínek“ velení a nedoceňování vědecké práce, které brzdilo poznání jeho nových požadavků.

Závažnou roli tu sehrály i značné deformace v představách velitelského sboru o požadavcích efektivnosti velení, vyvolané nedokonalostí modelů podmínek konfliktů, [12] vytvářených na cvičeních, zejména velitelsko-štábních, a na mapách. Pod vlivem přeceňované empirie, nedostatku teoretických znalostí, poplatnosti propagačním heslům, vydávaným za doktrinální zásady i závaznosti předem připravených „plánů provedení

cvičení a ukázek“ [13] se často nemožné stávalo nejen možným, ale i nutným. Jde třeba o neuvěřitelné výkony „nesmrtelných praporů a brigád“ [14] na mapách.

Pod všemi těmito vlivy unikala pozornosti složitost a náročnost soudobého velení vojskům, které se postupně dostávalo do krize, kterou se však dařilo zastírat mírovými podmínkami a možnostmi. Tato krize se plně projevila v takových stresových situacích, jakými byly operace NATO v Kosovu, operace *Irácká svoboda*, *Trvalá svoboda* nebo *ISAF*. [15] Škoda, že tyto zkušenosti nebyly seriózně vyhodnoceny: bylo by to ušetřilo mnohé pozdější analýzy a dohady. [16] Tato období potvrdila nezbytnost zásadního řešení celého systému a metod velení.

Mezitím totiž hned na začátku nového tisíciletí zasáhly do požadavků na kvalitu velení tvrdě „stabilizační operace“ a s nimi spojená „revoluce“ v hypotézách o charakteru použití ozbrojených sil, která vyvolala značný var ve všech vojenských teoriích, který trvá dodnes. [17] Do tohoto období patří také vznik myšlenky o nezbytnosti konstituování a rozpracování teorie velení v podmínkách NEC a komplexní přístup.

Vědecká komunita začala vyvíjet houževnaté úsilí nějak se dostat problémům velení „na kořen“. To přirozeně bylo provázeno všemi pochopitelnými počátečními omyly a nedokonalostmi.

Mnoho času bylo ztraceno i počátečním nepochopením významu tohoto úsilí, nedostatečně rozvinutou a hlavně teoreticky nepřipravenou vědeckou základnou.

Ani dnes nemůžeme ještě považovat teorii velení za uspokojivě rozpracovanou a klasifikovanou a ani být spokojeni s využíváním výsledků teoretické práce. Existuje např. řada již hodnotných zahraničních teoretických prací z této oblasti, ale ty nebyly namnoze doktrinárními místy přijaty, ani zamítnuty a existují jaksi samoučelně, jako by jen pro teorii – a to rozvoji procesu velení rozhodně nestačí.

Teorie velení potřebuje v dalším vývoji opustit onu příliš obecnou rovinu, či lépe řečeno, na jejím základě ji konkretizovat do podmínek a možností současné armády, a především ji obohatit specifickou vojensko-vědní a společensko-vědní náplní. To ovšem nedokáže teorie velení sama. Tady musí významnou úlohu sehrát vojenská věda a společenské vědy. Další rozvoj teorie velení musí totiž plně odrazit to, že v současné době je v pohybu celá řada hodnot a kritérií považovaných dosud namnoze za svaté. To se ovšem neobejde bez mravenčí teoretické práce, bez hledání a formování vlastních postojů k těmto změnám, promítnutým do konkrétních podmínek a možností. Má-li teorie velení táhnout jeho praxi kupředu, pak nevystačí jen s interpretací obecných zásad, které jsou sice nezbytné, ale musí být i aplikovány. Teorie, má-li být vědecká, nesmí se zaleknout případné neoblíbenosti odlišných postojů u doktrinárních míst, musí ale své postoje zdůvodnit. Jiná cesta pokroku totiž není.

Co se týče reálných systémů velení, ukazuje se, že základními systémy, které mají být již v míru maximálně odděleny, jsou polní a teritoriální systém. „Mírový systém velení“ má být jen jejich nezbytnou a minimální modifikací a neměl by být uvažován jako zvláštní systém. Tak to totiž vyžaduje charakter a podmínky vzniku i vedení soudobého ozbrojeného zápasu.

Rozvoj polního systému velení je a zákonitě bude v rámci aliance značně limitován požadavky unifikace, jež se zakládají na předpokladu, že v průběhu ozbrojeného zápasu bude docházet k vzájemnému míšení prvků operační sestavy, a to především na úrovni úkolových uskupení a komponentů sil. [18] Proto daleko více prostoru pro uplatňování specifík národních armád bude ve vnitřních systémech brigád [19] a níže. To ovšem

neznamená žádné absolutní kopírování struktur ani systému velení, protože ty musí především odpovídat konkrétním podmínkám a požadavkům úkolu a jeho plnění. Také by to neměl být důvod ke změně koncepce prováděného výzkumu velení na úrovni brigádního úkolového uskupení. [20] Tak či onak polní systém velení bude řešen v rámci aliance a naše vědecká komunita může k řešení tohoto problému účinně přispět, protože kvalita myšlenek není limitována velikostí země.

Tento článek neobsahuje definici struktury polního systému velení a metodologii jeho dalšího rozvoje. Tyto dva problémy nejsou totiž v současné době řešeny. [21] Obecná definice dnes už nikomu nepomůže a bylo by nutné formulovat definici na celo-alianční (celo-koaliční) bázi a v té je zatím dost nejasného. Pokud jde o teritoriální systém velení, pak ten má – s výjimkou ochrany vzdušného prostoru ČR – daleko větší prostor a požadavky pro uplatnění našich konkrétních specifik. Část mezinárodních závazků v rámci NATO a EU a některé potřeby funkce polního systému velení budou plněny teritoriálním systémem velení. Současně teritoriální systém velení bude muset zabezpečit přežití ozbrojeného konfliktu státem a národem.

Teritoriální systém velení nesmí být ovšem budován jen jako „armádní“ systém, ale jako systém zabezpečující funkci celého systému obrany státu.

Problém funkce MO [22] a GŠ při řešení otázek politiky, použití ozbrojených sil, ekonomiky a vědecké práce, je problémem složitým a obsáhlým. [23]

Především není správné vzájemně slučovat a směšovat funkce MO a GŠ (přestože GŠ je součástí MO).

MO by nemělo být jen ministerstvem armády, ale odborným orgánem, rezortem vlády pro řešení základních otázek obrany země vcelku, tedy otázek systému obrany státu jako celostátního a účelového systému. Funkce ministra národní obrany jako člena vlády je především funkcí státní, [24] vojenskopolitickou a odborným zaměřením do oblasti vojenské politiky státu.

Naproti tomu generální štáb by neměl být chápán jen jako jedna ze složek MO na úrovni všech ostatních, ale při podřízenosti ministrovi obrany by měl zastávat funkci relativně samostatného orgánu pro:

- tvorbu návrhů vojenskostrategických a vojensko-doktrinárních koncepcí,
- a současně jako hlavní orgán velení AČR se všemi atributy, které k tomu patří (plánování, výstavbu, doplňování, přípravu způsobů využití ozbrojených sil atd.).

Takové a pokud možno jednoznačné vymezení funkcí může velmi prospět nejen kvalitě systému velení, ale i efektivnosti vztahu v celém systému obrany. Armáda České republiky v minulosti prodělala v tomto směru mnohé abnormality, které se významně podílely i na krizi současného velení.

Z takového pojetí jejich funkce pak vyplývá i jejich vliv na politiku, především obrannou politiku státu jako neoddelitelnou součást bezpečnostní politiky. [25]

MO jako odborný rezortní orgán vlády spolupůsobí při tvorbě koncepcí obranné politiky [26] státu a při koordinaci praktické realizace odborně vojenských úkolů v jeho systému obrany.

Generální štáb, vedle své funkce hlavního orgánu velení, je pak pracovním orgánem pro potřebné analýzy všech podmínek vzniku způsobů vedení a pravděpodobných důsledků i požadavků jednotlivých, možných variant konfliktů, [27] jako základu

výstavby a přípravy nejen ozbrojených sil, ale celého systému obrany státu. GŠ musí navrhovat možná řešení pravděpodobných situací z hlediska vojenského.

I když je to trochu zjednodušeno, lze to charakterizovat tak, že nosnou teorií práce MO jsou zásady bezpečnostní a obranné politiky [28] státu a nosnou teorií práce GŠ AČR je bezpečnostní a obrannou politikou [29] státu úkolovaná vojenská strategie.

Tento úsudek vychází ze zásady, že vedoucí ve státě je **bezpečnostní strategie**, [30] která určuje zaměření a úkoly obranné politiky, [31] jako své součásti, a ta úkoluje **vojenskou strategii** jako praxi. Přirozeně, že jako všude, tak i zde existují těsné zpětné vazby.

Pokud se zejména v zahraniční literatuře setkáváme v poslední době s tendencemi zaměřovat bezpečnostní [32] a vojenskou strategii a považovat je za synonyma, pak je to projev militarizace politiky, který je vždy symptomem její krize.

Co se týče vnitřní politiky, jsou ozbrojené síly neoddelitelnou součástí celé společnosti a jejich vrcholné orgány jsou stejně jako všechny ostatní státní orgány stejně spoluvůrcem, jako realizátorem vnitřní politiky státu a nemají žádné výsadní postavení. [33]

V otázce funkce MO a GŠ při přípravě a způsobech použití ozbrojených sil neexistují žádné sporné teoretické problémy. Jakmile jsou ozbrojeným silám politikou určeny úkoly k obraně země, pak jejich příprava k realizaci těchto úkolů i návrhy způsobů využití ozbrojených sil k jejich splnění, jsou sférou zájmů a odpovědnosti především generálního štábu jako vrcholného orgánu velení. Ten na jedné straně vypracovává pro Bezpečnostní radu státu [34] vojensko-odborné podklady a navrhuje mu příslušné koncepce, na druhé straně koncepce přijaté do vojenské doktríny [35] realizuje v ozbrojených silách. Pokud se systému obrany státu jako celku týče, pak GŠ AČR svou analytickou prací v oblasti zkoumání charakteru a možných variant ozbrojeného konfliktu vytváří pro všechny prvky systému obrany výchozí vojensko-vědní podklady pro jejich rozhodování.

Vztahy MO a GŠ AČR k ekonomice státu jsou velmi složité. Ozbrojené síly jsou přirozeně při své výstavbě a přípravě závislé především na tom, jaké podmínky a možnosti jim ekonomika státu vytvoří.

Úloha MO a GŠ AČR, zjednodušeně řečeno, spočívá především v tom, analyzovat objektivní potřeby soudobé obrany země a její požadavky. Ty mohou být analyzovány napřed bez ohledu na reálné možnosti ekonomiky a pak teprve konfrontovány s reálnými možnostmi státu. Je přirozené, že zejména u malých států zpravidla nejsou objektivní požadavky obrany země reálně splnitelné. V takovém případě je pak povinností MO a GŠ AČR analyzovat pravděpodobné důsledky jejich nesplnění a hledat i navrhovat cesty, jak v takových podmínkách potřeby obrany země zabezpečovat.

Řešení otázek, zejména potřeb obrany země, se zpravidla podřizuje ekonomickým možnostem státu. Náklady na obranu země jsou v soudobých podmínkách obrovské. [36] Právě v tom tkví velická zodpovědnost MO a GŠ AČR a právě to vyžaduje především vědeckost a zdůvodněnost všech požadavků.

Je ovšem třeba vidět, že za válečného stavu, vycházíme-li z předpokladu celospolečenského [37] charakteru obrany země, je nutné podřídít i ekonomiku potřebám obrany země. V míru je pak nutné nedopustit polovičatá řešení otázek obrany země, protože ta se mohou ukázat jako nejdražší.

Problém obrany země, který je jejich hlavním předmětem zájmu, by měl být univerzálním problémem celé společnosti a všech oborů její činnosti, protože základním politickým problémem celého současného světa je řešení otázek bezpečnosti. [38]

Bezpečnost a obrana [39] země už tedy dávno není výsadní sférou zájmů a odpovědnosti jen ozbrojených sil a vojenské vědy.

Určité nepochopení tohoto faktu je jedním z kořenů krize vojenské vědy. Soudobá vojenská věda správně cítí, že se dnešní rozsah problémů bezpečnosti a obrany země už nevejde do jejího odborného, navíc namnoze ještě neujasněného rámce. Přitom však dožívají tendence chápat vojenskou vědu nadále jako vědu o válce vcelku. Logickým důsledkem takového pojetí pak je skutečnost, že vojenská věda se pokouší zahrnout do rozsahu svého předmětu a obsahu všechny ty mnohé vědní obory, které jsou dnes na řešení problémů obrany země různě zainteresované. Tím ovšem vojenská věda jen prohlubuje svou krizi.

Vojenskou vědu je třeba chápat jako obor zkoumající zákonitosti jen ozbrojeného konfliktu, jako jednoho, byť hlavního a určujícího atributu války, který ovšem její obsah nevyčerpává. Ve všech ostatních oblastech vojenská věda musí nastoupit cestu těsné interdisciplinární součinnosti se všemi zainteresovanými oblastmi.

Bezpečnost [40] vcelku, jako specifický stav celé společnosti, by se měla stát, přirozeně s odpovídající diferenciací, předmětem zájmu celé státní vědecké základny, pokud se jí obsahově dotýkají problémy obrany země.

Vědeckovýzkumnou základnu armádní je třeba chápat jako organickou, účelovou součást celostátní vědecké základny, a nikoli jako její miniaturní, a proto života neschopnou kopii. V sepětí a organickém začlenění vědeckovýzkumné práce v armádě do procesu celostátního výzkumu a naopak orientace příslušných vědních institucí a zařízení civilní vědecké základny na otázky obrany země leží základ a problém efektivního řešení všech otázek bezpečnosti země v soudobých podmínkách. Vojenská věda není schopna řešit problémy ekonomiky tím, že si přisvojí disciplínu ekonomiky obrany státu, [41] protože ekonomika obrany státu je disciplínou ekonomických věd a jen na jejich bázi se může rozvíjet stejně tak, jako třeba válečná chirurgie zůstane lékařskou vědou a nikoli vojenskou.

To přirozeně limituje funkci vědeckovýzkumné základny rezortu obrany, [42] která je specifickou výzkumnou základnou pro řešení těch problémů obrany země, které nemůže (a nikoli nechce!) řešit celostátní vědecká základna. To musí být základním kritériem pro její rozvoj a zaměření činnosti.

Musíme respektovat ten fakt, že při dnešním rozsahu a tempu vědeckého rozvoje není vědeckovýzkumná základna rezortu obrany sama schopna obsáhnout všechny potřeby obrany země, že musí navázat těsnou součinnost a plně využívat možností celostátní vědecké základny a že ani spolu s ní, bez široké a efektivní mezinárodní spolupráce, a to jak v oblasti informační, tak v oblasti vědeckovýzkumné, není další úspěšné řešení otázek bezpečnosti a obrany země myslitelné.

Je zcela logické a nezbytné, aby vědeckovýzkumnou základnu rezortu obrany řídilo Ministerstvo obrany [43] jako orgán, kde se tvoří všechny základní koncepce a strategie. Vědu je však třeba řídit specifickými metodami, které jsou vlastní vědecké práci.

Vědě se nedá velet jako divizi nebo pluku. Vědu je třeba úkolovat s patřičným předstihem před potřebami praxe, je třeba ji podporovat, vytvářet podmínky a hodnotit. V žádném případě by nemělo docházet k podřizování vědecké práce doktríně, protože to je hrob, jak pro vědeckou práci, tak pro samu doktrínu.

Vědecký potenciál se stal významným faktorem soudobého obranného [44] potenciálu a v mnoha směrech jeho faktorem určujícím. Jestliže naše malá armáda a celý

náš stát má někde rezervy svého obranného potenciálu, pak je to především v oblasti vědeckého potenciálu, prostě řečeno ve schopnostech a možnostech lidí. To je nutno brát v úvahu při všech organizačních opatřeních. Dnes už patří do kalendáře názor, že „je důležitější četa samopalníků než skupina vědeckých pracovníků“. Je ovšem třeba vědeckou frontu jasně úkolovat, chápat podmínky a možnosti její práce, ale její výsledky náročně hodnotit.

Závěr

Pokud se podíváme na kontext, ve kterém genmjr. Jan Knotek psal článek, tak můžeme vidět řadu shod s naší současností. Jednalo se o období 24 let po skončení druhé světové války. S výjimkou korejské války (1950-1953), ostatní konflikty měly zcela jiný charakter než poslední válka. Válka ve Vietnamu byla protipovstaleckou válkou, maďarské povstání (1956) bylo použitím ozbrojených sil proti „kontrarevoluci“, kubánská krize (1962) mohla přerůst v jaderný konflikt, který by byl zcela jistě jiného charakteru než válka, jež skončila v r. 1945.

My se dnes nacházíme v období 24 let po rozpadu Varšavské smlouvy a konce studené války. Konflikty, kterých se zúčastnila Armáda České republiky, byly zcela jiného charakteru, než na který se ČSLA připravovala do roku 1989. Operace na prosazení a vynucení míru, které probíhaly v poslední dekádě 20. století, byly v první dekádě 21. století nahrazeny tzv. stabilizačními operacemi.

V důsledku změn charakteru konfliktů a způsobů vedení bojové činnosti vojenská věda přišla s teoriemi Network Centric Warfare (NCW), Network Enabled Capabilities (NEC), Effect Based Approach to Operations (EBAO), Comprehensive Approach apod. Ovšem stejně jako v 70. letech minulého století se nové poznatky velmi těžko a pomalu prosazovaly do taktického a operačního myšlení a do vojenských doktrín.

Stejně jako koncem 70. let se výrazně ve velení projevuje technokratický přístup. Projevuje se jednak tím, že na první místo je kladen proces před vlastním obsahem řešeného rozhodovacího problému. Znalost a dodržení postupu operačního plánování je považováno za expertní znalost a zkušenost, ale zda rozhodnutí, které z tohoto postupu vyšlo, bylo správné, už nikdo nehodnotí. Dále se to projevuje schematickým řešením rutinních záležitostí formou organizačních nařízení, která ale nemají nic společného s charakterem vojenského rozhodování. V neposlední řadě jde o upřednostňování technologií před připraveností lidí.

Jestliže genmjr. Jan Knotek v roce 1969 napsal, že „pod vlivem přeceňované empirie, nedostatku teoretických znalostí, poplatnosti propagačním heslům, vydávaným za doktrinnální zásady i závaznosti předem připravených plánů provedení cvičení ... neuvěřitelné výkony tzv. nesmrtelných praporů a brigád na mapách“, tak obdobně se dnes chováme i my. Řada cvičení s vyvedením vojsk jsou vlastně přípravou na VIP ukázkou.

Pravdu má genmjr. Knotek v tom, že vojenská věda sama o sobě neexistuje. Vojenská věda se musí opírat o společenské vědy, o obecné teorie řízení, obecnou ekonomii i matematiku. Úkolem vojenské vědy je aplikovat teorii těchto obecných vědních oborů na podmínky řízení ozbrojeného konfliktu a řešení bezpečnostních krizí.

Současná vojenská věda se nachází v krizi, protože teorií válek, bezpečnostních krizí, operačního umění, včetně velení a řízení vojsk, se téměř nikdo systémově nezabýval řadu let. Od roku 2011 byla obnovena činnost odborné sekce operačního umění a taktiky

Rady rezortu obrany pro výzkum a vývoj. Na základě doporučení této odborné sekce byly nebo budou realizovány projekty výzkum na podporu rozvoje velení, schopnosti velitelů a štábů plánovat a řídit bojovou činnost. Jde o projekt obranného výzkumu OPERKON (tvorba operačních koncepcí) a připravované projekty BUÚSTAFEX (systém štábních nácviků na stupni prapor a brigáda) a DISTREP (distanční podpora přípravy příslušníků štábů v oblasti operačního umění).

Se změnou na řídicích funkcích u Společného operačního centra MO byl položen důraz na implementaci aliančních standardů a rozvoj doktrín v oblasti operačního plánování. Na základě zkušeností z přípravy operačního velitelství evropských bojových uskupení (OHQ EUBG - Operational Headquarters EU Battle Group) si současní velitelé brigád uvědomili potřebu přípravy svých štábů v oblasti operačního umění. V praxi i rozvoji teorie velení je možné vidět v současnosti pozitivní trendy.

Řízení a rozvoj ozbrojených sil v míru, totožné s řízením a rozvojem institucí státní správy, nesmí pohltit veškerý tvůrčí potenciál, který ve zmenšující se vojenské vědecké komunitě zůstal. Je nezbytně nutné, aby byl uchován potenciál pro rozvoj teorie velení na národní úrovni, přinejmenším potenciál pro implementaci poznatků přebíraných od aliančních partnerů do systému přípravy velitelů a štábů vojsk.

Poznámky k textu:

- [1] V původním textu „Období od roku 1960 do dnešního dne lze považovat za nejvýraznější etapu rozvoje velení od 2. světové války“.
- [2] Původní text obsahoval dovětek „...a k tomuto účelu byl vytvořen Výzkumný ústav 401“.
- [3] V původním textu „... než byla před 10 lety“.
- [4] V původním textu „... soudruzi...“.
- [5] V původním textu „...ještě není plně konstituována“.
- [6] V původním textu „... 2. světové války“.
- [7] V původním textu „... po této válce převzala vítěznou praxí ověřený systém velení Sovětské armády“.
- [8] V původním textu „... této války, za kterou považují systém postupných operací“.
- [9] V původním textu „... činnosti různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk“.
- [10] V původním textu: „Tento charakter operací si vynutil vypracování určitého schématu, které se v podstatě v jednotlivých operacích příliš neměnilo. Mám na mysli známé schéma dělostřelecké a letecké přípravy průlomu, průlom taktické hloubky obrany, zasazení rychlých prvků a proniknutí do operační hloubky s následným obklíčením a ničením nepřátelských uskupení. Tehdejší požadavky a podmínky operací si vynutily téměř detailní technologický postup jejich realizace, v kterém namnoze hlavní roli hrála kvantita vojenské síly. Tomu odpovídal i systém a metody velení, které zapustily u nás hluboké kořeny, protože poskytovaly hotové a praxí prověřené metodiky.“
- [11] V původním textu „... v polovině padesátých let zasáhly atomové zbraně se svými kvalitativně novými požadavky“.
- [12] V původním textu „... ozbrojeného zápasu ...“.
- [13] V původním textu „...plánů provedení cvičení a ukázek“.
- [14] V původním textu „...nesmrtelných divizí“.
- [15] V původním textu „Maďarské události“, „Karibská krize“ nebo „Berlínská krize“.
- [16] V původním textu předcházela věta: „Tato období jsem prožil ve funkci velitele svazku a náčelníka štábu armády a měl jsem možnost projevy této krize sledovat přímo v jednotkách, kde se koncentrovaly.“
- [17] V původním textu: „Mezitím totiž hned na začátku šedesátých let zasáhly do požadavků na kvalitu velení tvrdě jaderné raketové zbraně a s nimi spojená „revoluce“ v hypotézách o charakteru ozbrojeného zápasu, která vyvolala značný „var“ ve všech vojenských teoriích, který trvá dodnes.“
- [18] V původním textu „... vševojskových armád a svazků“.
- [19] V původním textu „...svazů“.
- [20] V původním textu „armád“.

- [21] V původním textu „... jsou v pohybu a značně neprůhledné“.
- [22] V původním textu zkratka zní „MNO“.
- [23] Z původního textu vypuštěna věta: „Nejsou mi přirozeně známy současné tendence vývoje těchto problémů v praxi a opírám se proto jen o své osobní názory na tyto problémy.“
- [24] V původním textu „... není jen vojenskou funkcí velitelskou, ale především funkcí státní...“.
- [25] V původním textu „vojenskou politiku“ a „politické strategie“.
- [26] V původním textu „vojenské politiky“.
- [27] V původním textu „ozbrojeného zápasu“.
- [28] V původním textu „vojenské politiky“.
- [29] V původním textu „vojenskou politiku“.
- [30] V původním textu „politická strategie“.
- [31] V původním textu „vojenské politice“.
- [32] V původním textu „politickou“.
- [33] Vypuštěn celý odstavec: „Pokud jde o interpretaci staronové teorie o „vnitřní funkci ozbrojených sil“, vycházím z toho, že ozbrojené síly jsou mocenským nástrojem státu. Stát buduje socialismus, který je reálně prozatím více cílem než realitou. Jestliže v takové etapě mimořádné okolnosti uvnitř státu ohrožují socialismus, pak stát k jeho ochraně může použít všech svých mocenských prostředků. Vcelku si ale myslím, že platnost této teorie uvnitř socialistického státu bude omezena etapou budování socialismu a že po jeho dobudování by měla zaniknout, protože by se dostala do rozporu s podstatou socialismu tak, jak ho chápeme.“
- [34] V původním textu „Radu obrany státu“.
- [35] V původním textu „státní vojenské doktríny“.
- [36] V původním textu věta pokračovala „a ujdají vydatně všem občanům státu chleba ze stolu“.
- [37] V původním textu „všelidového“.
- [38] V původním textu „války a míru“.
- [39] V původním textu pouze „obrana země“.
- [40] V původním textu „válka“.
- [41] V původním textu „válečné ekonomiky“.
- [42] V původním textu „ČSLA“.
- [43] V původním textu „Generální štáb“.
- [44] V původním textu „válečného“.

Bibliografie:

- KNOTEK, Jan. K problematice velení v ČSLA. In *Sborník 2/1969: Výzkumný ústav 401*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1969, s. 3-14. K čj. 021-14-69/28.
- SANTAYANA, George. *The Life of Reason: The Phases of Human Progress*, [Život rozumu: Fáze lidského pokroku], 1905-1906, 5 vols., Project Gutenberg, 1998, dostupné na <http://www.gutenberg.org/ebooks/15000>.

Bezpečnostní zájmy ČR

Bezpečnostní zájmy ČR definuje její *Bezpečnostní strategie*. Životním zájmem je zajištění existence, územní celistvosti a politické nezávislosti ČR. Patří sem také zachování všech náležitostí demokratického právního státu a ochrana základních lidských práv a občanských svobod obyvatel. Životní zájmy jsou zajišťovány naplňováním strategických zájmů.

Klíčovou vnitřní strategickou podmínkou životaschopnosti a odolnosti státu vůči bezpečnostním rizikům a hrozbám je mimo jiné i zajištění funkčnosti vnitrostátní kritické infrastruktury a efektivní fungování státních institucí ČR, včetně ozbrojených sil, při prevenci i řešení následků útoků, zvládnání dopadů přírodních katastrof, průmyslových havárií nebo epidemií závažných chorob.

Bílá kniha o obraně. Ministerstvo obrany České republiky, OKP-MO, 2011, 168 str. ISBN 978-80-7278-564-3, s. 118.